

Pisma logorašu

Sa logorašima u ustaškim koncentracionim logorima, koji su osnovani neposredno nakon proglašenja kvislinške tvorevine Nezavisne države Hrvatske¹ moglo se komunicirati. Dopisnim kartama porodica i rodbina interniranih u ustaškim logorima mogla se javljati i vršiti prepisku sa svojim očevima, sinovima, majkama i kćerima,² a u određenim periodima bila je dozvoljena i posjeta logorašima od strane njihovih najmilijih.³ I logoraši su mogli pisati i javljati se iz logora.⁴ Od strane ustaških vlastodržaca u tzv. NDH sloboda javnog komuniciranja između onih koji su bili utamničeni i onih koji su bili, uslijed nasilja, terora i masovnih hapšenja, primorani na stalnu strijepnju za vlastitu slobodu nije bila ukinuta samo na izgled. Sve je bilo unaprijed određeno, propisano i oddirigirano.⁵ Pisma, izjave i svjedočanstva⁶ ne mogu pasti u zaborav i biti izbrisana. Ona će uvijek ostati živim svjedokom o jednom vremenu koje je bilo ispunjeno divljanjem i terorom, zvjerstvom i nasiljem, avetima čovječanstva koje su ispoljile svoje najniže strasti i porive.

U ovom tekstu objavit ćemo deset dopisnih karata, koje su upućivane u logore Staru Gradišku i Jasenovac, a na ime logoraša Gregurek Tome.⁷ Prva od ovih dopisnih karata⁸ poslana je u logor Jasenovac. Svom bratu Tomi pisala ju je sestra Julija iz Zagreba. Obavještava ga da je kod kuće⁹ sve u redu i da su njih dvoje¹⁰ dobro. Nadalje, pita brata što treba - možda sapun, šećer, šljive, kolač, suhi kruh itd.

Drugu dopisnu kartu,¹¹ koju ćemo ovdje objaviti prema kronološkom redu otpušljanja, napisao je svom sinu,¹² logorašu logora Stara Gradiška, njegov otac.¹³ Obavještava ga da su primili prvu njegovu dopisnu kartu iz Stare Gradiške te da bi mu slali paket kao i ranije, ali pošta ne prima do daljnega. I, na kraju, otac piše: "Nećemo te zaboraviti niti prestati slati što budeš tražio." I slijedeća dopisna karta,¹³ koja je pristigla u logor Staru Gradišku na ime Gregurek Tome, poslana je iz Koprivnice.¹⁴ Ovom dopisnicom otac obavještava sina da su primili dvije njegove dopisnice te da će oni njemu slati čim na pošti budu primali pošiljke, izražavajući pri tome nadu da će pošta valjda

uskoro primati. Na kraju ga obavještava da ga se sjećaju mnogi iskreni prijatelji te pozdravljaju, kao i roditelji. Slijedeću dopisnu kartu¹⁵ Tomo Gregurek primio je od sestre Julije iz Zagreba. Sestra mu javlja da su mu kroz protekli period poslali pet paketa i rukavice. Šlape još nije moguće nabaviti. Pita ga što mu još treba te obavještava da su roditelji dobro. I narednu dopisnicu,¹⁶ u isti logor i na isto ime logoraša, poslala je Julka Gregurek iz Zagreba. U dopisnici sestra obavještava brata da su mu poslali pet paketa te čarape i rukavice. Moli ga da navede točno što treba i obavještava da su roditelji dobro, ali ni nadalje ne mogu ništa slati. Na kraju napominje da mu šlape ne mogu poslati prije nego ih dobiju u trgovini. I narednu dopisnu kartu,¹⁷ na ime logoraša pod brojem 2437-4 E, poslala je Gregurek Julija. Obavještava ga da je primila tri njegove dopisnice i navodi pod kojim brojevima. Obavještava ga također da mu je dana 5. I 1944. poslala njemačku gramatiku i čitanku. I ovaj puta ga na kraju obavještava da su roditelji dobro. I narednu dopisnicu¹⁸ logoraš Gregurek Tomo primio je od sestre Julije iz Zagreba. Ovom dopisnicom ona ga obavještava da mu je prije Božića poslala njemačku gramatiku i njemačku čitanku. Kaže mu da su roditelji dobro, ali da im još ne može pisati, direktno na njihovu adresu. Javlja mu da ga pozdravlja teta Dara.

Iz nekoliko navedenih dopisnica doznajemo da je prepiska i slanje paketa preko pošte u Koprivnici onemogućeno. Prema datumima koji su navedeni ovdje na dopisnicama vidi se da je to bilo nešto prije oslobođenja Koprivnice¹⁹ i za vrijeme dok je Koprivnica bila pod vlašću organa narodne vlasti.²⁰ I slijedeća dopisnica²¹ pisana je rukom Julije Gregurek. Njom ona obavještava brata o sadržaju paketa kojega je poslala toga istog dana.²² Kaže mu da mu nije mogla poslati majicu jer je nije našla te da će mu u slijedećem paketu poslati i trideset cigareta. I devetu dopisnicu²³ od deset koliko će ih ovdje biti objavljeno, poslala je Julija Gregurek iz Zagreba. Brata obavještava da je paket poslala 6. IV i u njemu 20 cigareta i lijek.²⁴ I posljednju od dopisnica,²⁵ poslala je Julija Gregurek. U njoj sestra obavještava brata

da mu je poslala paket 27. tog mjeseca. U njemu mu je poslala cigarete, pekmez, te uz ostalo, šećer. Sandale i sapun za rublje poslala mu je u prošlom paketu.

Zusammenfassung

Man durfte den KZ-Häftlingen schreiben, und sie durften ihren Schwestern, Brüdern und Eltern schreiben. Man sprach von der Schreibfreiheit, aber war das die Freiheit im echten Sinne des Wortes? Auf jeder der Postakten durften nur 20 Worte geschrieben werden. Dieser Hinweis stand auf jeder Postkarte, die im sgn. Unabhängigen Staat Kroatien gedruckt wurde.

Übersetzung: Oka Ričko

Bilješke:

- 1 Kvislinška tvorevina u Hrvatskoj, izv. Nezavisna Država Hrvatska, proglašena je 10. travnja 1941. godine
- 2 A. STISČAK, Logorska pisma govore o istini jedoga vremena, Muzejski vjesnik 9, Koprivnica 1986, 25.
- 3 Dr. D. CALIC, Jovica Marković, str. 177, Zagreb 1978.
- 4 A. STISČAK, nav. dj. str. 25
- 5 Na svakoj od dopisnica stajalo je "Saobćenje na hrvatskom jeziku, obiteljske naravi do dvadeset riječi."
- 6 Izjave i sjećanja preživjelih logoraša iz pojedinih logora, izjave rodbine logoraša, dopisnice.
- 7 Fašističko-nacističke i militarističke snage sa svojim saveznicima.
- 8 Dopisnica, inv. br. 285/1, poslana 7. VI 1943.
- 9 Misli u roditeljskom domu
- 10 Misli ona i suprug

- 11 Dopisnica, inv. br. 280/5, poslana 27. IX 1943.
- 12 Tomo Gregurek, logoraš pod brojeve 2437-4 E
- 13 Blaž Gregurek iz Peteranca, Koprivnica
- 14 Dopisnica, inv. br. 280/2, poslana 30. IX 1943.
- 15 Dopisnica, inv. br. poslana 26. studenog 1943.
- 16 Dopisnica, inv. br. 285/7, poslana 1. prosinca 1943.
- 17 Dopisnica, inv. br. 285/5, poslana 6. I 1944.
- 18 Dopisnica, inv. br. 285/6, poslana 19. I 1944.
- 19 Koprivnica je prvi puta oslobođena 7. studenog 1943. godine, a njeno je oslobođanje bilo upriličeno u znaku proslave i obilježavanja 26-te godišnjice Oktobarske revolucije
- 20 Koprivnica je bila pod narodnom vlašću, Gradskog NOO-a do 9. veljače 1944. godine
- 21 Dopisnica, inv. br. 285/2, poslana 23. III 1944.
- 22 Paket poslan 23. ožujka 1944. godine
- 23 Dopisnica, inv. br. 285/10, poslana 6. IV 1944.
- 24 Atebrin-tablete, lijek protiv malarije
- 25 Dopisnica, inv. br. 285/4, poslana 27. IV 1944.

Literatura:

- 1 Franjo HORVATIC, "Logor Danica u Koprivnici", Podravski zbornik 75, Koprivnica 1975, 43
- 2 A. DOBRILA-PEPO, Ustaški zločinci na vlasti u Koprivnici, Prilozi za povijest NOB-a koprivničkog kraja, Koprivnica 1983, 16
- 3 A. STISČAK, Logoraši Danice, Podravski zbornik 84, Koprivnica 1984, 28
- 4 A. STISČAK, Logorska pisma govore o istini jednoga vremena, Muzejski vjesnik 9, Koprivnica 1986, 25.
- 5 Dr. D. CALIC, Jovica Marković, Zagreb 1978.

Izvori:

- 1 Dopisne karte inventirane u MGK
- 2 Izjave i sjećanja logoraša

Ivanka ŠTAGER, Gradski muzej Varaždin

Dokumentacija Redakcijskog odbora monografije "32. divizija NOVJ" pohranjena u Muzeju narodne revolucije Varaždin

Na osnovi odluke Odbora za izdavanje monografije "32. divizija NOVJ" predana je u mjesecu srpnju 1988. g. Muzeju narodne revolucije Gradskog muzeja Varaždin cjelokupna dokumentacija Redakcijskog odbora spomenute edicije. Ova obimna dokumentacijska građa prikupljena je ili je nastala u toku

pripremanja i izrade Monografije, koja je objavljena prošle godine u izdanju "Globusa" iz Zagreba i "Vojnoizdavačkog i novinskog centra" iz Beograda, a u Varaždinu je bila predstavljena 5. svibnja iste godine.

Zapisnik s detaljnim i preglednim popisom dokumentacije kao i samu dokumentaciju

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Oka Ričko (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak. COLORPRINT Bjelovar

Broj 12 - Ožujak 1989.

God. XII.

Naklada: 800 komada

Naslovna stranica: Detalj metalne ograde ispred spomen-muzeja "Josip Broz Tito" u Velikom Trojstvu, rad Josipa Broza

Prijevod: Oka Ričko (Koprivnica), Marina Šimek (Varaždin), Miroslav Klemm (Varaždin) i Antun Šimunić (Osijek)